

Sáng hôm qua, vợ tôi đi đưa đám tang cô giáo cũ. Tôi có thể cùng đưa tiễn cô giáo cũ của vợ tôi nếu tôi an nghỉ cùng, nhưng tôi lại không thể. Bởi lẽ, tại lúc gặp cô giáo ấy, tôi đã nhận ra mình gặp một khuôn mặt của người chết. Cô giáo cũ ở căn nhà đưa họ vào nhà gia đình vợ tôi, ở đường Nguyễn Văn Vân Quận, phường Nguyễn 2 quận 4. Cô giáo từng dạy kèm một thời gian những học trò trong phường khóm, khi vợ tôi học ở bậc trung học.

Hôm nay là ngày khởi đầu mùa đông. Còn đúng 3 tháng nữa là mùa xuân lại tới. Tôi chắc rằng, cũng như tôi, rất nhiều người đang thấy mùa xuân phảng phất trong tâm tưởng. Ai mà chẳng thấy mùa xuân là mùa của sinh sôi nảy nở, mùa của những cánh đồng cỏ-non-xanh-rắn-chân-trời. Mùa xuân, nghĩa là mùa của sự sống sinh động nhất, ai mà chẳng nhớ cho đến tận bây giờ. Vợ mà có một mùa xuân tôi rất muốn quên, và chắc hẳn rất nhiều người cũng như tôi, không muốn nhớ lại mùa xuân ấy. Xuân Mậu Thân-1968.

Ấy vậy mà tôi muốn quên lại phải nhớ, bởi sáng hôm qua, vợ tôi đi đưa đám tang cô giáo cũ. Cô giáo cũ ấy như tôi nhớ lại một khuôn mặt của người chết: Tố Tịch Mậu Thân-1968. Tôi cần nói ngay, trước khi kể câu chuyện dài này, cô giáo cũ ấy là một người hoạt động cho Việt Cộng tại Sài Gòn, trước năm 30-4-1975. Một nữ cán bộ Việt Cộng nổi danh, đích danh như vậy.

Những ngày sắp Tố Tịch Mậu Thân 1968, tôi đang ở Đà Lạt, nghĩa là tôi sắp tạm biệt xã hoa đào đẹp gặp gỡ hoa mai ngày Tết Sài Gòn. Tạm biệt Đà Lạt, biệt làm sao khác đến nỗi, tôi ghi danh tại trường Địch Hịch Văn khoa Sài Gòn, để làm chàng sinh viên đi hoang đã cả năm trời trên vùng cao nguyên Lang-bian. Cuộc chia tay buổi ngủ, trong tình cảm ấm áp động lòng tôi phải dành giây phút biệt ly người bạn gái tôi thời thơ ấu. Không phải là cô gái má hồng nào xã hoa đào, mà là một cô gái xã Huế mộng mơ.

Rất lạ, cô gái sống một mình, thuê trọ căn nhà gỗ nhỏ xíu trên đồi, liền kề dãy nhà của những người làm vườn, nhìn xuống thung lũng rừng búp sù, xa phía sau chùa Linh Sơn. Cô không giống những cô gái Huế khác mà tôi từng quen biết, nghĩa là không lãng mạn kiểu cách Nguyễn Huệ em sau lưng của muôn đời (thơ Lưu Trọng Lư). Cô gái có gì đó mạnh mẽ, đĩnh đạc và bí ẩn. Tôi liền lĩnh xông đi vào nhà cô gái mà làm quen. May mắn cho tôi, cô bạn "em chị là cô giáo dạy kèm một bạn đưa họ học ở Petit lycée Yersin". Thế thì anh và em là đồng nghiệp, anh dạy kèm một bạn đưa họ quán cà phê Tùng, để chúng tôi vào học trường Tây ấy.

Trong căn nhà cô trọ chúng tôi có một chiếc giường, cô lại dùng ba-lô của quân đội Việt Nam Cộng Hòa, để ngủ những gì trong đó tôi làm sao biết được. Vì cô là cô giáo dạy kèm tiếng Pháp, tôi từng mua tặng cô những tác phẩm văn học Pháp như Thérèse Desqueroix, Le grand Meaulnes... Cái nhìn của cô trước mặt quyên quyên này hết cái nhìn của người khách sớm mai trước chén trà nhạt thảnh thơi và nguôi lòng. Một lần cô bảo: "Thôi buổi chiều tranh luận mà anh còn một mình vụ việc được à?" Tôi hết sức ngạc nhiên, và thốt ra ngu si, tôi lại càng thấy cô có một sự quyên quyên rất bí ẩn. Và bởi vì trước mặt, cô khá xinh đẹp, đĩnh đạc, và sau cùng, cô không hề giống một trí thức cô-gái-Huế-xinh-đẹp-như-một-vợ-sau-một-ng-của-muôn-đời.

Tôi thì lúc nào cũng như lúc nào, và tất nhiên tôi không nói ra, tôi không nói, rằng chiều tranh luận không còn là chuyện bất ngờ tại khuỷa gối, chiều tranh luận có một song song với những quan điểm đối lập, song song với những tham vọng đen tối của con người. Ấy vậy tuy nhiên cô nói, như đến đến ý nghĩ trong đầu tôi, rằng có quá nhiều bất công trong xã hội này, có quá nhiều cá nhân đẹp cá biệt, vân vân. Sau đó tôi không từng cô sách truyện gì nữa, tôi bắt gặp cái máy quay đĩa của tôi và chúng tôi đi nhấc đi nhấc đi nhấc đi. Tôi nghĩ, có thể cô thích nghe nhạc Beethoven chăng hay không, người bạn như tôi nghĩ về những công phu trong những gì giống như cá nhân nuốt cá biệt mà cô bất bình.

Và sau đó tôi tr- v- mái-nhà-x a ăn T t c truy n. T m bi t Đà L t, tái ng Sài Gòn. Mái nhà x a c a tôi đ ng Bình Th i, qu n 11, t đ ng Lê Đ i Hành qu o trái. N u đi th ng đ ng Lê Đ i Hành (tr c m t Tr ng đua ng a Phú Th ) th ng t i đ ng Âu C , t i n a đ qu o trái s g p nghĩa đ a Phú Th , khu v c y g i là Phú Bình. Nghĩa đ a Phú Th đ i v i tôi là m t trong vài n i ch n hành h ng, có m em gái tôi, và m nhà th Quách Tho i.

Ph i lâu l m tôi m i phân bi t đ c ti ng pháo v i ti ng súng n . R i nghe ti ng kêu th ng bên nhà l i xóm: ông c nh sát tr c đêm ba m i, sáng s m mừng m t T t v nhà, b Vi t C ng b n ch t đ u đ ng Bình Th i. R i nhi u th ti ng súng lác đác, r i tôi cũng nh n ra m t th ti ng súng đ c bi t, gi ng ti ng gà m thóc trên sân g ch: ti ng súng AK. R i l a b c lên m t khu v c khá g n nhà tôi. C nhà cu ng cu ng thu đ n các th đ đ c cho là c n thi t nh t kh i b l a cháy t i thiêu r i, đ n vào m y thùng phuy đã đ b n c ch a trong đó. Và ch y ra đ ng ph xem xét tình hình. Tôi đi t i đ u đ ng Bình Th i. Ng i ta xì xào v m t tên Vi t C ng, v n quen m t l m, tên này b th ng, đang tr n trong m t ti m may.

Sáng mừng hai T t, tôi đi ra t n đ ng Thu n K i u, khu v c có nhi u ng i Hoa. R i rác nh ng xác ch t đ p chi u, có xác h m t ru i bu đen đ c. Vòng tr l i, vào khu v c Phú Th Thăng Long, m t ng i lính Bi t Đ ng Quân c m súng Carbine M2 t th s n sàng chi n đ u, đ ng gác m t ngã ba, kêu tôi, xét h i gi y t . B i tôi đi trong gi gi i nghiêm i khu v c này. T t nhiên tôi b gi l i, vì không gi y t . Đi ra đ ng xem tình hình, tôi đầu nghĩ t i chuy n mang gi y t . Tôi bu c ph i đi theo ng i lính Bi t Đ ng Quân v ch t p trung, đ t t i văn phòng c a tr ng m u giáo trên đ ng Tu T i nh. T i đây có nh ng ng i lính Bi t Đ ng Quân, m t viên c nh sát, và vài ng i có l cũng b b t gi nh tôi.

Viên c nh sát h i lý l ch tôi, hình nh ông ta có c m tình v i tôi, nh c đi nh c l i m t cách thi n c m anh là sinh viên văn khoa h ?... Nh ng viên c nh sát không có quy n cho tôi v nhà, đ ng Bình Th i, cũng không xa ch b t gi tôi. Tôi ng i mi t t góc băng gh dài, th nh tho ng có thêm ng i b b t, đ n vào đây. H ng i bó g i trên n n căn phòng, y h t nh ng tên Vi t C ng b b t, ch đ i u tra. Tôi lo l ng, phân tr n tr c m t ng i lính Bi t Đ ng Quân mang lon trung sĩ. Tôi th y anh ta có c p b c cao nh t t i đây. Anh ta ch ng nói gì h t, còn nhìn tôi y h t nhìn m t tên Vi t C ng. Tôi t trách mình, trong lúc lo n l c, l i ra đ ng v i chi c ng v . Tôi nghĩ, ng i lính Bi t Đ ng Quân xét h i gi y t tôi, s n sàng tin tôi là sinh viên n u tôi không ng m ng v . Ch c ch n anh ta, nhìn tôi “th y ghét”, b t gi cho bõ ghét.

L i thêm m t ng i b đ n vào, hai tay b trói qu t sau l ng. Tôi đ m ho ng, nhìn c u c u vô v ng kh p phía. M t ng i đi vào, mi ng ng m ng v , anh ta là trung úy Bi t Đ ng Quân. Tôi nhìn anh ta th y quen quen, anh ta cũng ch t nhìn tôi, r i nói oang oang: “ a mà y h Đ t?... Mà y vào đây làm gì v y?...” Hóa ra anh ta là b n h c cũ t r ng trung h c Chu Văn An. Tôi hú h n, th phào nh nh m, tr ng thái c a ng i v a thoát hi m. Chúng tôi chuy n trò r m r . B n h c cũ c a tôi đang là đ i đ i phó m t đ i đ i c a ti u đoàn 33 Bi t Đ ng Quân, đóng ch t ch này, ch tiêu di t m y tên Vi t C ng c th trong cao c bên c nh cây xăng Phú Th .

Bu i tr a mừng ba T t, tôi nhìn hàng ch c chi c xe tăng đi v phía Phú Bình, nh ng chàng lính M tr m ng. Bu i chi u tôi ra nghĩa đ a Phú Th , nhi u xác lính Vi t C ng, vài chi c xe tăng cháy x m, vài xác lính M cháy đen.

Khi tôi lên l i Đà L t, vi c đ u tiên là tôi t i tìm cô b n gái ng i x Hu . Căn nhà g nh xú khép c a, nh ng không có cô i trong. Tôi ch cô gái c bu i không g p. Máy quay đĩa và ch ng đĩa nh c c đ i n tôi t ng cô còn đ t i ch , có v nh cô gái ch a h l y m t đĩa nh c nào đ t vào máy đ nghe. Tôi tr l i và l n sau đó, v n v y.

V l i Sài Gòn, tôi t i nhà m t ng i b n c xá Vĩnh H i, qu n 4. Tôi đ c ng i b n cho bi t, cô n sinh viên đ i h c văn khoa (v tôi bây gi ) lúc ch y lo n T t M u Thân-1968, mang g i

tôi nhà bạn hai rổ ng sách quý, bạn mọt ng quen tôi xóm, cũng ch y lo n tôi nhà bạn tôi, “c m nh m” theo hai rổ ng sách y khi v . Cô n sinh đ i h c v n khoa v a xin l i hai rổ ng sách v a khóc, ng i i xóm kia nh t đ nh không tr . Ng i i xóm y, sau 30-4-1975, k t hôn v i m t chàng (m i theo đuôi) Vi t C ng, hi n t i chàng này gi ch c phó ch t ch y ban nhân dân thành ph mang tên “bác”. Sau v vi c dân chúng b m t đ t kêu gào, t cáo b n cán b c p đ t, trong đó có chàng phó ch t ch, chàng (b ) r i ch c bên chính quy n, nh ng l i (đ c) gi vai trò quan tr ng trong lãnh đ o đ ng b thành ph .

Câu chuy n đ c bi t ch này: ng i b n đ i c a tôi, cô l i xóm “c m nh m” hai rổ ng sách, và anh chàng đang gi vai trò quan tr ng trong lãnh đ o đ ng b thành ph , đ u t ng là h c trò c a cô giáo v a qua đ i. V t i t ng có l n cho t i bi t, cô giáo là ng i Th a Thiên-Hu , thông th o ti ng Pháp, khi n t i m h c m nh n m t m i dây liên h , gi a cô giáo cũ c a v t i và cô b n x Hu c a t i Đ à L t. Và t i đ c bi t, b i t i linh c m đ i u bí n đó, tr c ngày nhóm h bên nhà gái -đám c i c a chúng t i, là cô giáo và cô b n x Hu c a t i Đ à L t, cùng t trong m t t ch c c a Vi t C ng. T i nhìn th y khuôn m t n i ch t trong hai ng i ph n x Hu m ng m . T i không h i thêm gì khác n a, ch ng h n b y gi cô gái x Hu bí n l ùng đó đ u, gi ch c v gì, trong đ t n c Vi t Nam hi n t i đã gi i-phóng-hoàn-toàn, không còn m t con cá l n nào nu t m t con cá bé nào... B y gi t i đã bi t rõ ràng, gi a thanh thiên b ch nh t, cô b n x Hu c a t i không có gì bí n l ùng, ngoài khuôn m t đã đ c n i ch t đánh đ u trên v ng trán, nh cô giáo cũ c a v t i.

Ng i b n đ i c a t i đ a ti n cô giáo cũ t i n i an ngh cu i cùng, thì cũng xem nh m t hành vi đ o lý Á đông, “nghĩa t là nghĩa t n”. N u t i có nghĩ ng i gì h n, thì đó là t i m ng t ng n i ch n t h i c a nh ng k đ ng h i đ ng thuy n. T i m ng t ng, cô b n x Hu mà t i t ng b quy n r , nay n u không còn t r n gian đã h t ti t b t công, thì t cũng đã t i n i an ngh cu i cùng. Và n i y, cô giáo đ y ti ng Pháp t Sài Gòn g p cô giáo kèm ti ng Pháp t Đ à L t, thông báo v i nhau: anh chàng sinh viên v n khoa lang b t, b n c a cô giáo này, đã thành hôn v i cô n sinh v n khoa, t ng là h c trò c a cô giáo kia. H đang s ng h nh phúc trong thiên đ ng c ng s n, y cũng là do s tích c c đóng góp công lao tâm huy t c a hai cô giáo, trong cu c “tranh đ u giành đ c l p t do cho x s”!

Ng i ra đ i mang theo khuôn m t c a n i ch t, và ch t có th là h t. Nh ng bi t bao nhiêu ng i i l i tr n gian, t trong n c ho c n c ngoài, cũng nh t i hôm nay, đã không th quên mùa xuân M u Thân 1968. Mùa xuân và m chôn t p th hàng ngàn ng i t i Hu . Trong năm đó t i nh p ngũ, và m t đ n v quân đ i t i ch n khi m n khóa quân tr ng cũng l i là vùng 1 chi n thu t, s đoàn h a tuy n t i Th a Thiên-Hu . Năm 1970, khi hành quân qua khu v c có Khe Đá Mài, t i và các b n đ ng đ i còn rùng mình. Đ i h sâu c a Khe Đá Mài, t ng có 421 n n nhân b Vi t C ng xô xu ng, trong v tàn sát t p th T t M u Thân. H y hình dung, đ ti t ki m đ n đ c, Vi t C ng đã dùng báng súng g y g c đ p vào đ u n n nhân, h n ph i h n m t l n m i ch t. Có khi n n nhân còn thoi thóp đ i Khe Đá Mài.